

Speech Corinne Dettmeijer-Vermeulen

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

30-jarig bestaan CoMensha, Den Haag, 22 september 2016

-Concept-

(kan afwijken van uitgesproken tekst)

Dames en heren,

Allereerst wil ik van de gelegenheid gebruik maken om mijn felicitaties over te brengen aan CoMensha.

Er is mij gevraagd vandaag terug te blikken op de aanpak van mensenhandel in Nederland. Maar bij een fenomeen als mensenhandel, waar begin je dan? Neem ik de bijna 10 jaar dat ik Nationaal Rapporteur ben als uitgangspunt? De periode dat ik *mijn bijdrage* aan de bestrijding van mensenhandel mocht leveren. Of richt ik mij op de dertig jaar dat CoMensha bestaat? 30 jaar waarin de organisatie veel betekend heeft voor slachtoffers. Voor hun bescherming en erkenning. Waarin zij opvang, zorg en hulpverlening hebben gecoördineerd en een netwerk van zorgcoördinatoren in heel Nederland tot stand hebben gebracht.

Misschien dat ik nog verder terug in de tijd moet om tot de oorsprong van de aanpak van mensenhandel te komen. Naar 1 juli 1863: de dag dat in Nederland de slavernij werd afgeschaft en werd vastgelegd dat geen mens het recht heeft een ander tot zijn bezit te maken. De dag dat werd besloten dat eenieder het verdient om in vrijheid te leven. Het is 153 jaar geleden, maar toch vandaag, nog steeds, actueel.

‘Human Trafficking is the greatest human rights issue of our time’, zei de Britse premier Theresa May kort na haar aantreden. Zij bestempelde de bestrijding van mensenhandel als één van haar missies als premier. Het komt de aanpak van mensenhandel ten goede wanneer prominente politici ambities op dit punt uitspreken. Wanneer ze het voortouw nemen. Een krachtig signaal vanuit de politiek maakt de weg vrij voor innovatieve ideeën en geeft een impuls aan bewustwording en internationale samenwerking.

Maar we moeten ook niet vergeten te herdenken wat al bereikt is. Door William Wilberforce bijvoorbeeld. Een Britse parlementariër geboren in de 18^e eeuw. Hij was fervent voorvechter van de afschaffing van de slavernij. Op 12 oktober zal ik in Londen een kranslegging door Theresa May bijwonen. Een kranslegging om het betekenisvolle werk dat Wilberforce verricht heeft te herdenken. Maar óók om te benadrukken dat het Verenigd Koninkrijk alles zal doen om mensenhandel te bestrijden.

Herdenkingen als deze zijn belangrijk, omdat ze het verleden aan het heden koppelen. Omdat ze de maatschappelijke bewustwording ten goede komen en markeren wat er bereikt is. Maar óók wat er nog bereikt moet worden.

Het is daarom goed om soms terug te kijken. Immers, wie vandaag wil begrijpen, moet kennis hebben van gisteren. En wie het verleden niet kent, zal nooit grip krijgen op de toekomst.

Als ik terugkijk in het verleden vind ik het onvoorstelbaar dat mensen vroeger het recht meenden te hebben een ander als eigendom te beschouwen. Als een product te zien. Gebaseerd op de misvatting dat deze minderwaardig zou zijn.

Wanneer ik mijn blik op het heden richt, zie ik dat deze denkwijze helaas nog steeds te veel voorkomt in onze maatschappij. Dan doe ik de trieste constatering dat uitbuiting en slavernij iets van alle tijden is.

En of het nu landen zijn die andere volkeren overheersten met het doel hen door te verkopen als slaaf. Of dat het om mensenhandelaren gaat die kwetsbare personen misleiden en hen onder dwang voor zich laten werken. In de kern gaat het om hetzelfde mechanisme. Het gebruiken van een ander ten faveure van eigen financieel gewin.

En het gaat nog veel verder dan dat. Mensenhandel is een misdaad die slachtoffers van hun vrijheid berooft en hen hun waardigheid ontnemt. Een misdaad die gepaard gaat met mensonterende omstandigheden en waarbij de fundamentele rechten van het slachtoffer worden geschonden. Een misdaad die bovendien niet alleen de integriteit van het slachtoffer ondermijnt, maar de samenleving als geheel ontwricht. Omdat mensenhandel de economie vergiftigt, het bestuur besmet, en de onderliggende waarden van de samenleving aantast: vrijheid, zelfbeschikking, gelijkheid.

In 2007 veranderde CoMensha haar naam van Stichting tegen Vrouwenhandel in haar huidige naam, Coördinatiecentrum Mensenhandel. Ook toen dat werd gevierd, mocht ik erbij zijn. Ik noem de naamswijziging hier met een reden. Het symboliseert de verandering in het fenomeen mensenhandel. Want als ik kijk naar waar wij vandaag staan, en naar waar wij vandaan komen, kan ik niet anders dan constateren dat op het gebied van mensenhandel veel veranderd is. Drie ontwikkelingen springen daarbij het meest in het oog.

De eerste ontwikkeling is het bewustzijn van de vele vormen waarin mensenhandel zich voor kan doen. Toegenomen kennis heeft geleid tot meer zicht op wáár mensenhandel voorkomt, en in welke vormen. Tien jaar geleden was de blik nog voornamelijk gericht op uitbuiting binnen de seksindustrie. Tegenwoordig is de aandacht voor andere vormen van mensenhandel fors toegenomen. Ik noem het EU-voorzitterschap van dit jaar, dat onder meer in het teken stond van de strijd tegen arbeidsuitbuiting. Ik noem ook de recente zaken waarin kinderen door hun ouders uit stelen worden gestuurd. Waar zij tien jaar geleden waarschijnlijk nog als

dader zouden zijn aangemerkt, ben ik blij om te zien dat zij vandaag de dag in steeds meer gevallen de bescherming krijgen waar zij recht op hebben. De bescherming die zij nodig hebben.

De tweede ontwikkeling die ik constateer, is het toegenomen besef dat afhankelijkheid en dwang veel verschillende verschijningsvormen kent. Dit zie ik bijvoorbeeld bij de uitbuiting van een zwakbegaafde man in Tubbergen, een zaak die onlangs veel aandacht in de media kreeg. Het slachtoffer werd jarenlang gedwongen om 7 dagen per week 16 uur per dag te werken. Zowel in het huishouden als in het bedrijf van zijn uitbuiters. Zonder vergoeding. In de openbaarheid. In een dorp dat grote sociale cohesie kent. En toch duurde het acht jaar voordat het slachtoffer naar de politie durfde te stappen. Het laat zien dat iemand niet geketend hoeft te zijn om slachtoffer te zijn van moderne slavernij.

Ten derde is de afgelopen jaren de positie van het slachtoffer meer centraal komen te staan. 16 jaar geleden, toen het Palermo Protocol ondertekend werd, lag de nadruk nog vooral op het aanpakken van daders. Het idee was dat als mensenhandelaren maar werden opgespoord, en het hen onmogelijk werd gemaakt om slachtoffers te maken, mensenhandel wel beteugeld zou worden. Tegenwoordig wordt het steeds meer gemeengoed dat goede bescherming van het slachtoffer tot een betere aangifte leidt, waardoor de kans op het opsporen van daders toeneemt. Dat zien we bijvoorbeeld terug in de totstandkoming van het Nationaal Verwijsmechanisme.

Hoe in de toekomst de bescherming van slachtoffers en de aanpak van mensenhandelaren zo goed mogelijk kan worden vormgegeven, is iets dat continu onze alertheid verdient. Mensenhandel is niet iets dat zomaar even ter zijde kan worden geschoven. Dat op de tocht kan komen te staan, door actuele ontwikkelingen die óók onze aandacht vragen. De verhoogde migratie- en vluchtelingenstroom is hiervan een voorbeeld.

Juist op momenten als deze, wanneer de samenleving zich geconfronteerd ziet met de instroom van zoveel kwetsbare mannen, vrouwen en vooral kinderen, is het cruciaal dat de aanpak van mensenhandel wordt gehandhaafd. En dat er genoeg aandacht uitgaat naar de bescherming van deze groepen tegen mensenhandelaren die van hun situatie misbruik willen maken.

Juist op momenten als deze moeten wij sterk voor onze waarden staan: vrijheid, zelfbeschikking, gelijkheid.

In 2000 was Nederland het eerste land dat het instituut ‘onafhankelijk Nationaal Rapporteur’ in het leven riep. Inmiddels heeft een aantal andere Europese landen ook een onafhankelijke rapporteur benoemd: bijvoorbeeld Frankrijk, Finland en België. Ook het Verenigd Koninkrijk stelde eind 2014 een *Independent Anti-Slavery Commissioner* aan. Een functie waarvoor de Nederlandse rapporteur model heeft gestaan. Het woord *rapporteur* wilden zij niet overnemen. Dat was te Frans. Of misschien was het alvast een voorschot op de aanstaande

Brexit. Op 10 oktober zal ik ook in Duitsland het Nederlandse model toelichten en in gesprek gaan over hoe ook in dat land een Nationaal Rapporteur kan worden ingesteld.

Sinds 2009 komen de Nationaal Rapporteurs uit de EU tweemaal per jaar samen in Brussel. Dat is positief voor de Europese samenwerking, want mensenhandel los je niet op binnen de landsgrenzen. En ook komt het de internationale dataverzameling ten goede.

Het verzamelen van betrouwbare data over de aard en omvang van mensenhandel is zeer belangrijk voor de bestrijding ervan. Zo ook het registeren van mogelijk slachtoffers, het belangrijke werk waar CoMensha zich al jaren voor inzet. Immers: goed meten is weten wat te doen.

Cijfers kunnen richting geven aan de vraag waar de aanpak van mensenhandel op moeten worden toegespitst. Het leert instanties waar ze moeten zoeken en op welke signalen ze moeten letten om slachtoffers te herkennen.

Daarnaast hebben cijfers de potentie om knelpunten in de bestrijding van mensenhandel zichtbaar te maken. Hoe kan het bijvoorbeeld dat West-Afrikaanse slachtoffers wel worden gemeld bij CoMensha, maar slechts zelden terug te vinden zijn in de data van het Openbaar Ministerie?

Statistieken over mensenhandel kunnen, tot slot, nieuwe vragen oproepen en daarmee dienen als katalysator van nieuw onderzoek. Bijvoorbeeld de vraag waarom buitenlandse slachtoffers van mensenhandel in toenemende mate voor een asielpcedure kiezen. Een ontwikkeling die invloed heeft op de bescherming van het slachtoffer, maar óók ten koste kan gaan van de opsporing van daders.

In de afgelopen jaren is de dataverzameling steeds verder verfijnd. Bijvoorbeeld op het gebied van schattingen, welke steeds geavanceerder en betrouwbaarder zijn. Mensenhandel speelt zich vaak af in het verborgene en slachtoffers komen vaak niet in beeld bij de autoriteiten. Het is belangrijk te blijven investeren in nieuwe, betrouwbare methoden om toch het aantal slachtoffers in kaart te brengen. Een nieuw ontwikkelde schattingsmethode wordt momenteel toegepast op de Nederlandse cijfers. Tegen het einde van het jaar breng ik, samen met UNODC, hierover een rapport uit.

Toch is in de dataverzameling nog een wereld te winnen. Ik doel dan bijvoorbeeld op de zorgaanbieders, en de toestemmingsverklaring die vereist is voordat er een melding bij CoMensha gedaan kan worden. Natuurlijk betekent het beschermen van slachtoffers ook het beschermen van hun privacy. Maar om goede preventie en bescherming in te kunnen richten, is het óók belangrijk om te weten wie de slachtoffers zijn. Een wettelijke grondslag die het melden en registeren van alle slachtoffers mensenhandel op een veilige manier mogelijk maakt, is dan ook een must.

Ik kom tot een afsluiting. Het feit dat wij hier vandaag met zo velen aanwezig zijn om te vieren en te herdenken dat CoMensha 30 jaar bestaat, toont helaas aan dat slavernij nog altijd actueel is. Maar het is óók een krachtig signaal. Het laat zien dat meer en meer partijen zich gezamenlijk inzetten om mensenhandel een halt toe te roepen. En dat is nodig. Mensenhandel ontmenselijkt en ondermijnt de samenleving. En wij zijn het daarom ook aan onszelf verplicht om alles te doen wat in ons vermogen ligt om dat tegen te gaan.

Ik eindig zoals ik begon: het feliciteren van CoMensha met het bereiken van deze mijlpaal. Ik hoop dat jullie het belangrijke werk dat jullie verrichten nog vele jaren zullen voortzetten.